

УДК:372.3.017.92(436)

Кузик М. М.
Львівський національний університет
імені Івана Франка

ДОСВІД АВСТРИЙСЬКИХ ПЕДАГОГІВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянуто суть поняття духовності, душевності, їх матеріалістичне та релігійне значення. Піднято проблему духовного розвитку та релігійного виховання дітей на сучасному етапі. Також проведено паралелі у вихованні молодого покоління на релігійних цінностях у західноєвропейських країнах, зокрема Австрії.

Ключові слова: *духовність, релігійність, релігійно-світська освіта.*

Наприкінці другого – початку третього тисячоліття відбулися докорінні перетворення в усіх сферах життя: економіці, суспільних відносинах, світі науки й техніки, свідомості й психології людей, розвитку їхньої культури. Усе частіше стали спостерігатися ознаки духовного й фізичного збіднення самої людини. Змінилися суспільні пріоритети й особистісні цінності, тобто орієнтири людської поведінки й формування життєвих установок. Духовний розвиток особистості в цілому та релігійне виховання зокрема на сучасному етапі набув надзвичайної актуальності. У сучасному світі домінування матеріальних цінностей над духовними призводять часто до спотворення у молоді уявлень про добро, милосердя, справедливість, патріотизм. Сучасний світовий простір, віднедавна акцентований глобалізаційними процесами, відзначається передусім великою різноманітністю культур, а суспільства держав Європи – уже давно набрали мультирелігійного забарвлення. Нівелювання меж у спілкуванні між громадянами – представниками різних країн, етносів, культур, релігійних і конфесійних належностей тощо вимагає переосмислення та перегляду педагогічних підходів щодо підготовки молодшої людини до життя у мультикультурному просторі і виховання у неї міжкультурної та міжконфесійної толерантності. Підготовка до міжкультурної взаємодії повинна починатися з дитинства, ще із дошкільного віку.

Метою статті є опрацювання та узагальнення існуючих даних щодо духовного та релігійного виховання дітей дошкільного віку із аналізом досвіду західноєвропейських країн, зокрема Австрії.

В умовах сьогодення одним із провідних завдань дошкільної ланки освіти є формування основ духовної і моральної культури особистості дошкільника. Це визначається: положеннями Закону України про освіту:

“виховання в майбутніх громадян високих моральних якостей”, а також Закону України про дошкільну освіту, де визначено, що “дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на: формування в дитини дошкільного віку духовності і моральних норм”. Також можна виділити такі положення, які лише підкреслюють актуальність проблеми: а) сучасне суспільство має гостру потребу в підготовці освічених, високо моральних людей, котрі володіють не лише знаннями, але й моральними рисами особистості; б) у сучасному світі маленький громадянин живе й розвивається, оточений безліччю різноманітних джерел інформації і впливу, як позитивного, так і негативного характеру, ця інформація щодня лавиною падає на незміцнілий інтелект, почуття дитини та на іще несформовану сферу моральності; в) власне система освіти не гарантує високого рівня духовно-моральної вихованості, тому що вихованість – це якість особистості, що визначає повсякденну поведінку людини, її ставлення до інших людей на основі поваги й доброзичливості до кожної людини; г) озброєння моральними знаннями важливо ще й тому, що вони не тільки інформують дитину про норми поведінки, затверджені в сучасному суспільстві, але й дають уявлення про наслідки порушення норм або наслідки певного вчинку для оточення [1].

Саме поняття “духовність” не належить до розроблених філософських і педагогічних категорій, навіть при всій його вживаності, поширеності, місткості. Через занадто велику розбіжність змістів, які воно поєднує в собі, ми змушені часто зовсім відмовитися від його вживання, замінюючи поняттями “вихованість”, “інтелігентність”, “моральність” тощо. Існують дві діаметрально протилежні думки щодо сутності цього поняття: матеріалістична і релігійна. Матеріалістичне значення духовності – це індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти “для інших”. Під духовністю переважно розуміють першу з цих потреб, під душевністю – другу. Душевність характеризується добрим ставленням людини до оточення, готовністю прийти на допомогу, розділити радість і горе. З нею співвідноситься потреба пізнання світу, себе і призначення свого життя. Людина духовна в тій мірі, у якій вона замислюється над цими питаннями і прагне дістати на них відповідь. Втрата духовності рівнозначна втраті людяності. Формування духовних потреб особистості є найважливішим завданням виховання, адже формування духовності – це завдання, що не вирішується поспіхом, тим паче відродженням та посиленням релігійності, як часто сьогодні буває.

Релігійне значення духовності передусім ґрунтується на боротьбі добра й зла в душі людини, інакше кажучи, це протистояння і є “структурою”, змістом духовної сфери особистості. Релігія є формою

“опредмечення” віри в Бога, а тому завжди несе в собі особливості культури того народу, суспільства, який її витворив і якому вона є найбільш притаманна. Церква є діяльним інститутом, що репрезентує, оберігає і поширює релігію, а відтак виступає духовним виховником людини впродовж усього її життя.

Формування духовності тісно пов'язане з релігійними традиціями. Кожна релігія більшою чи меншою мірою взаємодіє з культурою відповідного етносу. Церква виховує повагу молоді до старших, патріотичні почуття, милосердя, регламентує як норму доброзичливі стосунки з людьми, завжди залишається духовною скарбницею.

Заклади освіти є суспільством у мініатюрі, адже чітко відображають всі його вади. Сьогодні вже не стоїть проблема: вірити в Бога чи ні, – оскільки наша країна стала демократичною. Християнство позначилось на українській ментальності, духовному досвіді українського народу, що відображено в культурно-історичних пам'ятниках, в біографіях видатних діячів науки і культури, в джерелах народної пам'яті і народної творчості. Християнство може сприйматися також як філософія, основа для побудови світогляду, образ мислення. Звичайно, центральне місце в моральному вихованні відводиться християнським цінностям, оскільки без них не буде моралі. Християнські традиції є стійким елементом української історії і культури. Проте, наша країна багатонаціональна і поліконфесійна, тому визначення на перше місце в цьому процесі якої-небудь конфесії образить і напевно ущемить інші релігійні групи. Також слід зважити й на те, що велику частину нашого суспільства складають невіруючі, які, до речі, не мають ніякого органу або інституту реалізації своїх прав. Тому головна роль у питанні духовного виховання дітей та молоді повинна належати державі [2].

Як потреба віри, так і потреба релігійності в людині є вродженою – таку думку постійно висловлювали К. Ушинський, Г. Ващенко та інші українські педагоги. Вона є виявом властивостей самої людської душі. І якщо трапляється так, що людину чи народ позбавляють можливостей відбувати християнську релігійну практику, то з часом вони створюють для себе певну псевдорелігію, як це сталося з ідеологією за комуністичного режиму. Вродженість релігійних потреб особливо виразно спостерігається в дітей, а тому, на думку К. Ушинського, такі потреби варто розвивати, наповнювати християнським змістом (К. Ушинський, 1954). Інакше відповідне місце в душі, “яке порожнім не буває”, посядуть “боги” іншого світу. Псевдорелігійне сектантство, забобони чи сатанізм з'являються там, де утворюється вакуум унаслідок того, що релігійному вихованню не приділяли уваги.

В. Мішак (2012) стверджує, що майбутнє будь-якої держави цілком залежить від змісту цінностей, які прищеплюються молодому поколінню [3]. Тому багато країн світу успішно здійснюють процеси державотворення і

виховання молодого покоління власне на релігійних цінностях. У багатьох країнах немає різниці у правовому статусі релігійних і нерелігійних шкіл та дошкільних установ; в інших країнах засновані церквами школи чи дошкільні установи користуються привілеями, що забезпечують їм права публічних і фінансову підтримку з боку держави. Характер навчання релігії у західноєвропейських школах вирішальною мірою залежить від моделі державно-церковних відносин у тій чи іншій країні. Як правило, принцип нейтральності держави в її ставленні до релігії ніде в Західній Європі не означає байдужості до релігійних цінностей. Часом відносини між владою й релігійними школами мають контрактний характер (Франція, Іспанія), або держави прирівнюють релігійні школи до публічних (Німеччина, Австрія, Швейцарія, Італія, Словаччина) [4].

Однією з європейських держав, де давно, систематично й успішно використовується потенціал релігії в освіті шкільної молоді є Австрія – консервативна, демократична держава з домінуючою, але відокремленою від держави католицькою церквою. Упродовж багатьох десятиріч релігійні спільноти Австрії використовували релігійні цінності в навчальних курсах у державних та приватних закладах дошкільної та загальношкільної освіти. Партнерська співпраця батьків, вихователів, вчителів та дітей позитивно впливає на духовний і фізичний стан учнів, допомагає їм ставати здоровими, впевненими, успішними та надійними людьми, готовими взяти на себе соціальну, моральну та релігійну відповідальність не тільки за себе, але й за інших людей, за свою країну та прийдешні генерації. То ж не дивно, що рівень злочинності в цій країні – один із найнижчих у Європі.

Згідно з переписом 2001 року, 73,6% австрійців – католики, 4,7% – лютерани, 6,5% населення належить до інших релігійних конфесій (іслам – 4,2%, православна церква – 2,2%, юдаїзм – 0,1%, всього зареєстровано 12 конфесій), 12% населення не відносять себе до жодної з конфесій. Найбільша релігійна організація Австрії – Римо-католицька Церква. Держава підтримує Церкву: в країні існує 1%-й церковний податок, який зобов'язані платити всі громадяни країни. Другий за чисельністю є Євангельська Церква Аугсбургського і Гельветінського сповідання (ЕЦАіГ), що об'єднує дві автономні одна від одної Церкви (лютеран і реформатів). Також в Австрії є 299 громад свідків Єгови із понад 30 тис. вірних, 5 тисяч греко-католиків, понад 3,5 тис. мормонів, 47 громад адвентистів сьомого дня із 3,5 тис. віруючих, 19 громад баптистів із понад 1 тис. активних прихильників, 8 громад менонітів з 350 віруючими.

Основні засади здійснення релігійної освіти в Австрії досі маловідомі в Україні. Водночас для нашої держави, яка прагне інтегруватися в європейську спільноту, а також для вітчизняної школи, яка дедалі більше використовує потенціал християнства для морально-етичного виховання

молоді, позитивним прикладом є австрійський досвід релігійної освіти дітей та молоді. Цей досвід допоможе глибше усвідомити і певною мірою розв'язати проблеми українського шкільництва.

О. Вишневський зазначає, що релігія належить до чинників виховання, що апелюють одночасно як до розуму дитини, так і до її душі [5]. Тут гармонійно поєднуються як вербальні (раціоналістичні), так і позавербальні (містичні) канали взаємодії людини зі світом, спілкування з Богом. Ця особливість релігії робить її могутнім каталізатором розвитку душі, становлення здатності людини усвідомлювати все розумом і бачити серцем, набувати "досвіду серця". Виховання на засадах релігії спонукає людину покладатися на себе і виробляти в собі почуття відповідальності за себе і за інших людей. Вона виключає психологію споживання. Цим передбачається необхідність розвивати прагнення людини, активність її волі, здатність працювати розумом і душею. Усе це веде до формування повноцінного характеру.

Висновки. Дошкільна освіта, як перша ланка в загальній системі освіти, виступає основою цілеспрямованого і всебічного розвитку особистості. Одним із провідних її завдань є збагачення культурно-освітнього потенціалу, починаючи з дошкільного дитинства, формування духовної культури дитини, досягаючи тим самим якісно нового розвитку суспільства в цілому. Релігія належить до чинників виховання, що апелюють одночасно як до розуму дитини, так і до її душі. Багато країн світу успішно здійснюють процеси виховання молодого покоління власне на релігійних цінностях. Зокрема, на прикладі Австрії – консервативної, демократичної держави з домінуючою, але відокремленою від держави католицькою церквою – розглянуто успішне і ефективне використання потенціалу релігії в освіті шкільної молоді. Такий досвід може допомогти глибше усвідомити і, певною мірою, розв'язати проблеми українського шкільництва.

Використана література:

1. Кисельова О. І. До проблеми духовно-морального виховання дітей дошкільного віку // Наука і освіта. – 2008. – № 4. – С. 1-9.
2. Каплуновська О. Духовність і релігійність: проблеми розуміння і шляхи поєднання в системі дошкільної освіти // Дошкільна освіта. – 2006. – № 1. – С. 11-27.
3. Мішак В. В. Форми релігійної освіти в австрійській школі у післявоєнний період // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 1 (11). – С. 28-35.
4. Єленський В. Релігійне навчання й виховання в законодавствах та освітніх системах західноєвропейських країн // Людина і світ. – 2001. – № 11-12. – С. 32-36.
5. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. – К., 2008. – 566 с.

Кузык М. М. Опыт австрийских педагогов по формированию духовных ценностей у детей дошкольного возраста

В статье рассмотрена сущность понятия духовности, душевности, их материалистическое и религиозное значение. Поднята проблема духовного развития и религиозного воспитания детей на современном этапе. Также проведены параллели в воспитании молодого поколения на религиозных ценностях в западноевропейских странах, в частности Австрии.

Ключевые слова: *духовность, религиозность, религиозно-светское образование.*

KUZYK M. Experience of Austrian teachers in the formation of spiritual values in preschool children.

This article deals with the essence of such concepts as spirituality, cordiality and their materialistic and religious significance. The paper raises the issue of spiritual development and religious education of children at the present stage. The author has drawn a parallel in the education of religious values of the young generation in Western European countries, especially in Austria.

Keywords: *spirituality, religiousness, religious secular education.*

УДК 37.016 : 004

**Куліш Л. А.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

**ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСУ
ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ ІНФОРМАТИЧНОГО ЦИКЛУ**

У статті розглядають мету навчання технологій створення навчального інтернет-ресурсу. Зазначено, що основною проблемою є постановка мети навчання, які поділяються на зовнішні та внутрішні. Детально розглянуто обов'язкові та необов'язкові вимоги до рівня початкових знань вчителів технологій. Докладно розглянуто форми навчання та різні види контролю, необхідні для здійснення перевірки і оцінювання знань, умінь і навичок у процесі самостійного вирішення завдань різного характеру і рівня складності. Визначено засоби навчання, до яких належать: природне і соціальне оточення, устаткування, підручники, книги. Розглянуто класифікацію засобів навчання за дидактичними функціями: 1) інформаційні засоби; 2) дидактичні засоби; 3) технічні засоби.

Ключові слова: *навчальний інтернет-ресурс, інтернет-ресурс, веб-сайт.*

У результаті стрімкого зростання глобальної мережі Інтернет створюються світові інформаційні ресурси, об'єднані між собою в глобальну мережу за допомогою веб-технологій, що дають змогу використовувати їх незалежно від місцезнаходження споживача і часу звернення до них.

Метою навчання технологій є створення навчального інтернет-ресурсу. Проблема мети та цілей навчання та виховання була і залишається однією з найважчих і не до кінця розв'язаних педагогічних проблем. Зазначимо, що